

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Krzysztof Wiak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Janusz Niczyporuk

Arkadiusz Janusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Bank S.A. w upadłości z siedzibą
w W.

przeciwko B.G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych 12 marca 2025 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w
postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie
z 14 marca 2019 r., sygn. VI Nc-e 315677/19,

**1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu
upominawczym w całości i sprawę przekazuje Sądowi
Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie do ponownego
rozpoznania;**

**II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania
przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą
nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

W dniu 16 lipca 2008 r. R.G. i B.G. (dalej: „pozwan”) zawarli z Bank S.A. Oddział w Ł. z siedzibą w K. (dalej: „Bank”) umowę kredytu hipotecznego nr [...] indeksowanego do CHF. Zgodnie z § 1 ust. 1 tej umowy, Bank zobowiązał się udzielić pozwanym „kredytu w kwocie 200 999,92 zł indeksowanego kursem CHF Przy założeniu, że uruchomiono całość kredytu w dacie sporządzenia umowy równowartość kredytu wynosiłaby 103 875,93 CHF, rzeczywista równowartość zostanie określona po wypłacie kredytu” (pisownia oryginalna). W § 2 umowy wskazano, że kredyt jest przeznaczony na pokrycie części ceny nabycia nieruchomości – to jest spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr [...] położonego w T. przy ul. [...] oraz na spłatę kredytu zbywcy lokalu w innym banku, a także na pokrycie składek ubezpieczeniowych i innych kosztów. Spłatę kredytu przewidziano na 144 miesięcznych rat równych kapitałowo-odsetkowych. Oprocentowanie kredytu miało być zmienne i na dzień sporządzenia umowy wynosiło 4,26% (§ 1 ust. 3 umowy). Całkowity koszt kredytu został określony na 56 724,94 zł z zastrzeżeniem, że jego ostateczna wysokość uzależniona jest od zmian poziomu oprocentowania kredytu w całym okresie kredytowania. Zabezpieczenie spłaty kredytu stanowić miała hipoteka kaucyjna do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu określonej w § 1 ust. 1 umowy, na spółdzielczym własnościowym prawie do wskazanego powyżej lokalu mieszkalnego, która zostanie wpisana do prowadzonej dla tego lokalu księgi wieczystej, a do czasu jej ustanowienia zabezpieczeniem miał być weksel własny *in blanco* wraz z deklaracją. Integralną część umowy stanowiły harmonogramy spłat, wydawane przez Bank na okres 24-miesięczny, określające rzeczywistą wysokość rat kapitałowo-odsetkowych.

W momencie zawarcia umowy kredytu hipotecznego pozwany miał 68 lat, a pozwana – 61 lat. W 2013 r. u pozwanego zdiagnozowano ciężką chorobę, która wymagała kosztownego leczenia. Do połowy 2017 r. raty kredytu były spłacane zgodnie z harmonogramem. Ze względu na rosnące koszty leczenia, pozwani utracili jednak zdolność do dalszego spłacania kredytu zgodnie z harmonogramem. Z uwagi

na opóźnienia w spłacaniu rat, następca prawny Bank S.A., dokonała pod koniec 2017 r. wypowiedzenia umowy kredytu hipotecznego, stawiając całą należność w stan wymagalności. Pismem z 27 czerwca 2018 r., stanowiącym ostateczne wezwanie do zapłaty, wezwała pozwanych do zapłaty w terminie 7 dni kwoty łącznie 127 956,05 zł, informując, że w przypadku braku zapłaty wystąpi na drogę postępowania sądowo-egzekucyjnego.

Bank S.A. 28 stycznia 2019 r. wystawił wyciąg z ksiąg bankowych, w którym ujawniono wierzytelność banku w kwocie 128 413,53 zł, przysługującą od obojga pozwanych. Następnie 22 lutego 2019 r. wniósł pozew o wydanie nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym przeciwko obojgu pozwanym o zapłatę kwoty łącznie 128 413,53 zł tytułem niespłaconego kapitału wraz z odsetkami umownymi i ustawowymi.

Nakazem zapłaty z 14 marca 2019 r. wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym (VI Nc-e 315677/19) Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie nakazał pozwanym w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty solidarnie zapłacić kwotę 128 413, 53 zł, w tym kwotę 120 581, 20 zł z odsetkami umownymi w wysokości dwukrotności oprocentowania kredytów udzielanych w PLN (nie indeksowanych do waluty obcej) przy zastosowaniu aktualnego z dnia przewalutowania wskaźnika [...] oraz marży obowiązującej w dniu wypłaty kredytu lub jego pierwszej transzy, które na dzień sporządzenia pozwu wynosiły 6,28% w skali roku, ale nie więcej niż w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie, liczonych od 28 stycznia 2019 r. do dnia zapłaty, kwotę 322,09 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 22 lutego 2019 r. do dnia zapłaty, kwotę 7510,24 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 22 lutego 2019 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1606,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Przesyłka sądowa zawierająca odpis zaskarżonego nakazu zapłaty była podwójnie awizowana, a następnie została zwrócona do nadawcy z uwagi na niepodjęcie jej przez pozwanych w terminie. Zarządzeniem referendarza sądowego z 20 maja 2019 r. odpis nakazu zapłaty został uznany za doręczony 3 kwietnia 2019 r. Dnia 20 maja 2019 r. zostało wydane postanowienie o nadaniu mu klauzuli wykonalności.

Na podstawie zaskarżonego nakazu zapłaty Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w T. M.K., na wniosek Bank S.A., wszczął postępowanie egzekucyjne w sprawie o sygn. (...), obejmujące m.in. egzekucję z nieruchomości. Dnia 27 listopada 2020 r. komornik planował przeprowadzić pierwszą licytację należącego do pozwanych lokalu nr [...] położonego w T. przy ul. [...]. Licytacja jednak nie odbyła się, ponieważ postanowieniem z 4 listopada 2020 r., komornik zawiesił postępowanie egzekucyjne w stosunku do R.G., który zmarł [...] października 2020 r., a później zawiesił je także w stosunku do pozwanej. Postanowieniem z 26 czerwca 2023 r. w sprawie [...], Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w T. M.K. podjął, na wniosek wierzyciela, postępowanie egzekucyjne przeciwko B.G. Następnie pismem z 26 października 2023 r. zawiadomił, że 20 listopada 2023 r. planuje dokonać czynności opisu i oszacowania lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego pod adresem: [...], dla którego Sąd Rejonowy w T. VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze [...]

Na mocy prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w T. z 20 grudnia 2021 r. (...) o stwierdzeniu nabycia spadku, spadek po R.G. na podstawie testamentu nabyła z dobrodziejstwem inwentarza w całości żona – B.G.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny decyzją z 29 września 2022 r. wszczął przymusową restrukturyzację wobec Bank S.A. oraz przeniósł do instytucji pomostowej Bank1 S.A. dotychczasowe przedsiębiorstwo Bank S.A. z wyłączeniem m.in.: praw majątkowych wynikających z czynności faktycznych, prawnych lub czynów niedozwolonych dotyczących umów kredytów i pożyczek denominowanych we franku szwajcarskim (CHF) lub indeksowanych kursem franka szwajcarskiego (CHF), jak również dotyczących umów kredytów hipotecznych denominowanych w walucie obcej lub indeksowanych kursem waluty obcej oraz roszczeń wynikających z tych praw majątkowych, w tym objętych postępowaniami cywilnymi, administracyjnymi, niezależnie od daty ich podniesienia. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie XVIII Wydział Gospodarczy dla spraw upadłościowych i restrukturyzacyjnych, postanowieniem z 20 lipca 2023 r. ogłosił upadłość Bank S.A. w upadłości z siedzibą w W., wyznaczając syndyka masy upadłości w osobie M.K.

Pismem z 24 stycznia 2024 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „RPO” lub „skarżący”) wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty wydanego 14 marca

2019 r. w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie (VI Nc-e 315677/19), w której zaskarżył powyższe orzeczenie w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu nakazowi zapłaty skarżący zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP, poprzez pozbawienie pozwanych konsumentów, będących słabszą stroną stosunku prawnego, ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy, czego przejawem było ograniczenie się przez sąd do stosowania wyłącznie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o elektronicznym postępowaniu upominawczym, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, bez uwzględnienia zasady ochrony konsumenta wynikającej także z prawa unijnego, a w szczególności z Dyrektywy 93/13, nakazującej sądowi zbadanie z urzędu postanowień umowy zawieranej z konsumentami pod kątem ich abuzywności, co oznaczało w realiach sprawy konieczność przekazania sprawy sądowi według właściwości ogólnej, celem zbadania postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności;
2. naruszenie prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, ustanowionego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, poprzez brak rozpoznania sprawy z zachowaniem minimalnych standardów sprawiedliwości proceduralnej, wymaganych w sytuacji dochodzenia roszczeń przez przedsiębiorcę od konsumenta, a zamiast tego wydanie rozstrzygnięcia w elektronicznym postępowaniu upominawczym, które będąc postępowaniem o skrajnie uproszczonym charakterze, nie dawało możliwości zbadania okoliczności sprawy, co w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia;
3. naruszenie prawa do własności i praw majątkowych gwarantowanego w art. 64 ust. 1 Konstytucji RP, poprzez wydanie nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym bez zbadania zasadności żądań powoda, co

doprowadziło do pozbawienia pozwanych majątku na drodze przymusowej egzekucji roszczeń, które nie zasługiwały na ochronę prawną;

4. rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 505³³ § 1 w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 2 k.p.c. (wg stanu prawnego na dzień orzekania) w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na wydaniu nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym przeciwko pozwanym konsumentom, mimo że na podstawie samej treści pozwu sąd winien był powziąć wątpliwości, co do zasadności i wysokości dochodzonego roszczenia wywodzonego z umowy kredytu hipotecznego z 16 lipca 2008 r., a w konsekwencji stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i przekazać sprawę do sądu według właściwości ogólnej, celem zbadania postanowień umowy pod kątem ich abuzywności.

W uzasadnieniu skargi RPO podniósł, że jej wniesienie uznać należy za konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie wydając zaskarżony nakaz zapłaty zignorował bowiem konstytucyjną zasadę ochrony konsumenta, konstytucyjne prawo do sądu i do własności oraz rażąco naruszył prawo procesowe. Zdaniem skarżącego nie uwzględniono faktu, że pozwani konsumenci powinni byli podlegać ochronie jako słabsza strona umowy, a zamiast tego sąd rozstrzygnął sprawę w nieadekwatnym trybie elektronicznego postępowania upominawczego, ignorując konsumencki charakter stosunku prawnego. Konsumenci znaleźli się zatem w pułapce prawnej, ponieważ sąd wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie ich słabszej pozycji. W efekcie, sąd nie zabezpieczył ich interesów, lecz zwiększył dysproporcje pomiędzy partnerami społecznymi. Działanie sądu prowadziło także do utrwalenia mechanizmu obejścia zasady ochrony konsumenta, a w konsekwencji zagrażało zbiorowym interesom konsumentów. Co więcej, zaskarżony nakaz zapłaty stał się tytułem wykonawczym, na podstawie którego trwa obecnie przymusowa egzekucja roszczeń materialnoprawnych, chociaż nie zasługiwały one na ochronę w praworządnym państwie. Umowa kredytu hipotecznego nr [...] z 16 lipca 2008 r., zawarta przez pozwanych z Bank S.A., zawierała bowiem szereg klauzul

abuzywnych, które nie powinny być uznawane za wiążące względem pozwanych. Takie procedowanie pozostawało w sprzeczności z zasadą sprawiedliwości społecznej, zasadą lojalności państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa, zasadą zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasadą bezpieczeństwa prawnego jednostki, wywodzonymi z art. 2 Konstytucji RP.

RPO wskazał także, że z uwagi na ograniczenia postępowania dowodowego przewidziane przepisami elektronicznego postępowania upominawczego, sąd nie mógł zbadać treści umowy przed wydaniem zaskarżonego nakazu zapłaty. Przepisy proceduralne nie pozwalały na dołączenie jej treści do pozwu, ani na wezwanie powoda przez sąd do jej złożenia. Ze względu na zasadę ochrony konsumentów wyrażoną w art. 76 Konstytucji RP, sąd powinien w tej sytuacji zauważyć oczywisty brak podstaw do wydania nakazu zapłaty i w konsekwencji wydać postanowienie o przekazaniu sprawy do sądu według właściwości ogólnej, zgodnie z normą wynikającą z ówczesnego art. 505³³ § 1 k.p.c. Postępując odmienne, sąd nie podjął koniecznych działań dla skorygowania zachwianej równowagi w relacji przedsiębiorca – konsument. Doszło więc do działania zagrażającego bezpieczeństwu pozwanych konsumentów, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 Konstytucji RP.

Zdaniem skarżącego, klauzule przeliczeniowe ujęte w umowie kredytu hipotecznego, zawartej przez pozwanych z Bankiem, nie określały precyzyjnie rzeczywistej wysokości świadczenia banku, jak też świadczeń kredytobiorcy, w sposób możliwy do ustalenia bez decyzji banku. Brak było bowiem wskazania, na podstawie jakich kryteriów bank ustala kurs wymiany waluty obcej, zarówno w momencie uruchomienia kredytu, jak i spłaty poszczególnych rat. Skarżący podniósł przy tym, że nawet postanowienie umowne określające główne świadczenie stron w postaci obowiązku zwrotu kredytu i uiszczenia odsetek nie było jednoznacznie określone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (było bowiem dotknięte brakiem przejrzystości warunków umownych). To zaś sprawia, że dla pozwanych konsumentów niemożliwe było przewidzenie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencji ekonomicznych wpływających dla nich z faktu zawarcia umowy. Przedstawiony wzorzec umowny kształtował zatem obowiązki konsumentów w sposób niezgodny z zasadą równorzędności stron i jednocześnie został

wprowadzony do umowy w takich okolicznościach, że w chwili podpisania umowy nie mieli oni możliwości oceny jej ekonomicznych skutków. W ocenie RPO, w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie, mimo posiadania informacji o zawarciu przez osoby fizyczne wspólnie umowy kredytu hipotecznego, której treści nie mógł zbadać w toku elektronicznego postępowania upominawczego, nie zrobił niczego dla skorygowania zachwianej równowagi w relacji przedsiębiorca – konsument.

Skarżący wskazał także na naruszenie przez sąd zasad procedowania przy orzekaniu w sprawach konsumentów, poprzez akceptację procedowania w trybie elektronicznego postępowania upominawczego. Oznaczało to *de facto* rezygnację z badania klauzul zawartych w umowie kredytu, której treści sąd nawet nie mógł poznać. Tym samym doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa do sądu pozwanym.

W ocenie RPO zaskarżony nakaz zapłaty godzi także w przysługujące pozwanym prawo do własności (art. 64 ust. 1 Konstytucji RP), które to prawo podlega równej dla wszystkich ochronie prawnej (art. 64 ust. 2 Konstytucji RP). Zaskarżony nakaz zapłaty, wskutek jego uprawomocnienia się, stał się tytułem egzekucyjnym, na podstawie którego powód, po zaopatrzeniu tego tytułu w klauzulę wykonalności, dochodzi przymusowego wykonania nałożonego na pozwanym obowiązku zapłaty zasądzonej należności w postępowaniu egzekucyjnym, m.in. z nieruchomości należącej obecnie już tylko do pozwanej. Majątek pozwanej tym samym został obciążony długiem, dla którego powstania może okazać się brak uzasadnionych podstaw prawnych.

Skarżący, uzasadniając zarzut naruszenia przepisów postępowania, podniósł, że przed wydaniem nakazu zapłaty sąd miał obowiązek ocenić, czy przytoczone w pozwie okoliczności nie budzą jego wątpliwości, a gdyby tak było, powinien był stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty i przekazać sprawę do sądu według właściwości ogólnej. Jednocześnie wskazano, że w niniejszej sprawie kluczową okolicznością przytoczoną w pozwie był fakt zawarcia umowy kredytu hipotecznego w 2008 r. z dwiema pozwanymi osobami fizycznymi o tym samym nazwisku, adresie zamieszkania i zbliżonym wieku, których odpowiedzialność była solidarna. Zdaniem RPO, na tej podstawie należało przyjąć, że pozwani byli

małżonkami, którzy jako konsumenci zawarli z Bankiem umowę kredytu hipotecznego, prawdopodobnie dla uzyskania finansowania nabycia lokalu mieszkalnego. Dodatkowo z pozwu wprost wynikało, że w momencie zawarcia umowy pozwany miał 68 lat, a pozwana – 61 lat oraz, że przez ponad 9 lat spłacali raty kredytu zgodnie z umową, skoro do jej wypowiedzenia przez bank doszło dopiero pod koniec 2017 r. Biorąc to pod uwagę sąd miał wiedzę o tym, że przez 9 lat znaczna część przewidzianych w umowie należności musiała zostać już przez pozwanych spłacona, zaś spór dotyczy pozostałej reszty świadczenia. Ponadto sąd wiedział, że w chwili wniesienia pozwu pozwany miał 78 lat, a pozwana – 71 lat, co w świetle zasad doświadczenia życiowego prowadziło do wniosku, że zaprzestanie spłacania kredytu mogło być skutkiem sytuacji kryzysowej, w jakiej znaleźli się pozwani. Dodatkowo, w treści pozwu dotyczącej wysokości odsetek użyte zostało sformułowanie „przy zastosowaniu aktualnego z dnia przewalutowania wskaźnika [...]”, co wskazywało na powiązanie wysokości świadczenia z walutą obcą, a zarazem czyniło wysoce prawdopodobnym, że chodzi o tzw. kredyt frankowy, co do którego było już wówczas (w 2019 r.) powszechnie wiadomo, że może zawierać niedozwolone postanowienia umowne względem konsumentów. W ocenie RPO, na podstawie tych danych co do stanu faktycznego sprawy, a jednocześnie znajdując się w sytuacji braku możliwości zbadania treści dokumentów umowy kredytu oraz dokumentów dotyczących jej rozliczenia z punktu widzenia banku, Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie powinien nabrać wątpliwości, co do zasadności żądanej kwoty kapitału i odsetek, których zapłaty domagał się powód. W rezultacie powinien uznać, że przytoczone w pozwie okoliczności budzą wątpliwości, co oznaczało jednocześnie brak podstaw do wydania nakazu zapłaty.

Biorąc pod uwagę powyższe, skarżący wniósł o uchylenie w całości nakazu zapłaty z 14 marca 2019 r. wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny w elektronicznym postępowaniu upominawczym (VI Nc-e 315677/19) i przekazanie sprawy właściwemu sądowi do ponownego rozpoznania. Jednocześnie RPO złożył również wniosek ewentualny o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie, gdyby Sąd Najwyższy uznał,

że ze względu na upływ 5 lat konieczne jest zastosowanie rozwiązania, o którym mowa w art. 89 § 4 *in principio* u.SN.

Odpowiedź na powyższą skargę nadzwyczajną złożył powód. W piśmie z 26 lutego 2024 r. wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej w całości oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych wraz z kwotą 17 zł – tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie skutkujące uchynieniem zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu Lublin-Zachód w Lublinie do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które

uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku, zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyroki Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 17 maja 2023 r., II NSNc 125/23; 24 lipca 2024 r., II NSNc 343/23; 11 grudnia 2024 r., II NSNc 412/23). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczegółowych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz

kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 15 maja 2024 r., II NSNc 371/23; 11 grudnia 2024 r., II NSNc 412/23). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by wzgląd na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 14 kwietnia 2021 r., I NSNc 5/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 24 lipca 2024 r., II NSNc 306/23; 11 grudnia 2024 r., II NSNc 412/23).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wywiedziona przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w

życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto, jest to pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez RPO skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania chociażby jednej z nich za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej skarżący sformułował przeciwko zaskarżonemu nakazowi zapłaty wydanemu 14 marca 2019 r. w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie (VI Nc-e 315677/19), zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczegółowych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że zasadny okazał się zarzut naruszenia zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP. Zgodnie z nim władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Zgodnie z art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. W niniejszym postępowaniu nie budzi zatem wątpliwości okoliczność, że pozwanym przysługiwał status konsumentów.

Przyjmuje się, że art. 76 Konstytucji RP powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09). Konstytucyjna zasada ochrony konsumenta zakłada, że konsument ma słabszą pozycję kontraktową niż przedsiębiorca, dlatego „wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które

doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10). Z tych względów Sąd Najwyższy uznawał art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21; 19 stycznia 2022 r., I NSNc 216/21; 21 września 2022 r., I NSNc 544/21; 15 marca 2023 r., II NSNc 212/23). Z powyższego należy wyprowadzić wniosek, że wskazana okoliczność wiąże się z koniecznością zachowania szczególnej ostrożności w zakresie rozpoznawania spraw, w których jedna ze stron jest konsumentem. Z tego też względu przyjmuje się pewne standardy mające zapewnić konsumentowi ochronę nie tylko na etapie dokonywania czynności prawnych, ale również podczas dochodzenia określonych roszczeń na drodze postępowania sądowego. Sąd rozpoznając sprawę z powództwa przeciwko konsumentowi nie ma zatem swobody postępowania, analogicznej jak w przypadku postępowań z udziałem innych podmiotów, ale podejmowane przez niego czynności powinny charakteryzować się szczególną ostrożnością, mającą na celu ochronę interesów konsumenta. Jedną z elementarnych zasad, mających zastosowanie w przypadku rozpoznawania spraw z udziałem konsumentów, jest konieczność weryfikacji zapisów umów przez nich zawieranych, m.in. w związku z koniecznością sprawdzenia niewystępowania w nich klauzul abuzywnych (wyrok Sądu Najwyższego z 9 lipca 2024 r., II NSNc 395/23).

Z powyższych względów sąd rozpoznający sprawę, której stroną jest konsument, nie może zastosować przepisów, które co prawda usprawniają i przyspieszają postępowanie, ale jednocześnie uniemożliwiają zbadanie powyższych okoliczności, co może prowadzić do oczywistego pokrzywdzenia drugiej strony postępowania (tak np. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 grudnia 2024 r., II NSNc 454/23; 15 stycznia 2025 r., II NSNc 123/24). Dotyczy to m.in. przepisów regulujących elektroniczne postępowanie upominawcze. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 24 października 2024 r. (II NSNc 404/23), „[w] przypadku nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, gdy pozwanym jest konsument, czynności sądu nie mogą ograniczać się wyłącznie do badania warunków formalnych pozwu, wystąpienia przesłanek negatywnych, lecz muszą także polegać na ocenie

dochodzonych roszczeń i wskazanych dowodów, tak by możliwe było ustalenie istnienia ewentualnych klauzul niedozwolonych w zawartych umowach konsumenckich. Tylko takie działanie sądu pozwala na realizację konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta wynikającą z art. 76 Konstytucji i jednocześnie poszanowanie gwarancji wynikających z przywołanej dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”. Biorąc powyższe pod uwagę, należy przyjąć, że Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie był zobowiązany z urzędu zbadać, czy dochodzone roszczenie (wierzytelność) wynikające z umowy kredytu hipotecznego, w tym zawarte w niej klauzule umowne dotyczące m.in. waloryzacji zobowiązania do waluty obcej, mają uczciwy charakter. Powinność ta ma szczególne znaczenie w kontekście zamieszczenia w uzasadnieniu pozwu informacji (zwłaszcza odniesienia się do okoliczności zastosowania aktualnego z dnia przewalutowania wskaźnika [...]), które powinny wzbudzić wątpliwości co do tego, czy powyższa umowa kredytu hipotecznego nie zawiera klauzul abuzywnych. Sąd Najwyższy podkreśla przy tym, że nie ocenia czy zawarte w umowie klauzule miały w istocie charakter abuzywny. Jest to bowiem zadanie sądu pierwszej instancji.

Nie ma przy tym znaczenia okoliczność, że pozwani nie wnieśli sprzeciwu od zaskarżonego nakazu zapłaty. W orzecznictwie ponoszono niejednokrotnie, że przepisy proceduralne ograniczające możliwość skorzystania przez konsumenta z przysługującej mu ochrony na gruncie prawa wspólnotowego, na gruncie których dopuszczalne jest badanie treści konsumenckiego stosunku podstawowego wyłącznie w przypadku wniesienia sprzeciwu, nie realizowałyby w rzeczywistości celu prawa konsumenckiego, jakim jest realne wyrównanie pozycji stron umowy konsumenckiej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21; 24 października 2024 r., II NSNc 404/23).

Powyższe rozważania prowadzą do konieczności uznania za zasadny zarzuty obrazy przepisów art. 505³³ § 1 w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. (według stanu prawnego na dzień orzekania) w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13. Zgodnie z przytoczonymi przepisami postępowania – w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd przekazuje sprawę do sądu według

właściwości ogólnej (art. 505³³ § 1 k.p.c. – według stanu na dzień wydania zaskarżonego nakazu zapłaty). Nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość (art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. – według stanu na dzień wydania zaskarżonego nakazu zapłaty). Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie błędnie założył, że w niniejszej sprawie nie wystąpiły żadne przesłanki negatywne do wydania nakazu zapłaty. Pomimo że sąd wskazał, iż Bank w sposób szczegółowy opisał źródło dochodzonych roszczeń i uzasadnił ich wysokość, a dokonana analiza uzasadnienia pozwu nie mogła doprowadzić do stwierdzenia, że przytoczone przez powoda okoliczności nie budziły wątpliwości, zupełnie pominął konsumencki charakter umowy, jak również te z zasygnalizowanych jej klauzul, w przypadku których nie można było z całą pewnością wyeliminować podejrzenia o ich niedozwolony charakter. Wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty skutkowało przyznaniem priorytetu szybkości rozpoznania sprawy, kosztem zagwarantowania właściwej ochrony prawnej słabszej ze stron postępowania. Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie powinien skierować sprawę do rozpoznania na rozprawie głównej, co umożliwiłoby odpowiednie zweryfikowanie treści umowy kredytu hipotecznego.

Z tego też względu przytoczone naruszenie przepisów postępowania uznać należy za rażące. Przyjmuje się bowiem, że wskazana przesłanka zachodzi wówczas, gdy zaskarżone orzeczenie można uznać za niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy było wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNc 51/20 i powołane tam orzecznictwo). Co więcej, naruszenie prawa jest rażące wówczas, gdy w jego następstwie powstają skutki, które są niemożliwe do zaaprobowania w świetle wymagań praworządności lub też takie, które powodują niemożność akceptacji zaskarżonego orzeczenia jako aktu, który został wydany przez organ praworządnego państwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 1996 r., II PRN 4/96; por. także wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20).

Wadliwość wydania w niniejszej sprawie nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, przy jednoczesnym pominięciu konsumenckiego

charakteru sprawy i obowiązków, z jakimi wiąże się ta przesłanka, czyni słusznym zarzut naruszenia konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) – związanego ze sprawiedliwym rozpoznaniem sprawy, przy wykorzystaniu właściwych reguł postępowania.

Przyjmuje się, że samo stwierdzenie zaistnienia przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej nie jest jeszcze wystarczające dla wyeliminowania zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. W dalszej kolejności należy bowiem ustalić czy uchylenie tego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 89 § 1 *in principio* u.SN).

Określona w art. 2 Konstytucji RP zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej ma charakter kompleksowy. Wywiedzona jest z niej konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego jednostki, pewności co do prawa, przewidywalności stanowionego prawa, lojalności państwa względem obywateli, co powinno budować zaufanie jednostki do Państwa. Bezpieczeństwo prawne obywateli winno być przy tym rozumiane nie tylko formalnie jako przewidywalność działań władzy publicznej, ale także jako skuteczne zabezpieczenie dóbr życiowych i interesów człowieka.

Należy przyznać rację skarżącemu, że poprzez wydanie przez Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie zaskarżonego nakazu zapłaty naruszono nie tylko obowiązujący porządek prawny, ale także wartości chronione przez system prawa, co jest niewątpliwie sprzeczne ze sprawiedliwością społeczną. Jednym z zadań sądów orzekających w sprawach cywilnych jest bowiem niedopuszczenie do legalizowania zachowań, które należałoby uznać za sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Tylko taki standard odpowiada bowiem zasadzie demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (wyrok Sądu Najwyższego z 24 lipca 2024 r., II NSNc 306/23). Ze wskazanym standardem sprzeczne pozostaje tymczasem wydanie przez sąd orzeczenia nakazującego zapłatę przez pozwanych świadczenia, bez zbadania klauzul stosowanych przez przedsiębiorcę we wzorcu umowy, bez ustalenia, czy sprawa ma charakter konsumencki – zwłaszcza, gdy istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, czy w świetle przepisów o ochronie konsumentów byli do jego

zapłaty w ogóle zobowiązani. Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie przyznał priorytet szybkości postępowania, ignorując konieczność rozpoznania sprawy w sposób uwzględniający konieczność sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy – z uwzględnieniem ochrony słabszej strony stosunku prawnego.

W niniejszej sprawie na przeszkodzie uwzględnieniu skargi nadzwyczajnej nie stoi treść art. 115 § 2 u.SN. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylenie orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

W niniejszej sprawie od wydania zaskarżonego nakazu zapłaty upłynęło ponad 5 lat, co w świetle art. 115 § 2 u.SN stanowi samodzielną podstawę uniemożliwiającą jego uchylenie. Jednakże – według Sądu Najwyższego – konieczność ochrony praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji przemawia za wydaniem orzeczenia, o jakim mowa w art. 91 § 1 u.SN. Podkreślić bowiem należy, że w związku z wydaniem zaskarżonego nakazu zapłaty zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne, obejmujące m.in. egzekucję z nieruchomości (należącego do pozwanych lokalu nr [...] położonego w T. przy ul. [...]). W lokalu tym zamieszkuje syn pozwanych, wobec którego wydano orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

Na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi nadzwyczajnej.

zg

[r.g.]

